

כ"א בטבת תשנ"ד
4 בינואר 1994

853686

אל: גב' חמדה גולן, משפט

מאת: יועץ השר לעניינים בינדתיים

הנדון: הסכם היסוד עם הואטיקאן

לקראת העברת ההסכם לכנסת ולמזכירות הממשלה (לצורך אישרורו), אני מציע כי תצרפי את דברי ההסבר הבאים:

א. "הסכם היסוד" שנחתם בירושלים ב-30.12.93 הוא פרי של מו"מ ממושך שנערך במסגרת ועדה בילטרלית שהוקמה ביולי אשתקד בואטיקאן בראשותם של סגני שרי החוץ שלנו ושלהם. קודם להקמת הוועדה, התקיימו מגעים רבים הן בארץ והן ברומא באמצעות שגרירותנו שם שהחלו עוד במחצית 1991, ומגעים אלה הביאו בסופו של דבר להקמת הוועדה, לקביעת סדר היום שלה, ולהסכמה בדבר היעד של דיוניה שהוא נירמול היחסים בין מדינת ישראל לבין הכס הקדוש.

ב. הסכם היסוד מטפל ב-3 מעגלים של יחסים:

1. היחסים המדיניים בין המדינה לבין הכס הקדוש - במסגרת זו הוחלט על החלפת נציגים מיוחדים מיד עם חתימת ההסכם, וכינון יחסים דיפלומטיים מלאים מיד לאחר אישרור ההסכם ותחילת יישומו, ובכל מקרה לא יאוחר מ-4 חדשים מיום אישרורו. מבחינה פוליטית זה הישגנו העיקרי בהסכם זה, כשעד עתה התנגד הואטיקאן לכינון יחסים דיפלומטיים עמנו עוד מאז הקמת המדינה. בנוסף לכינון היחסים הרשמיים כלולה בהסכם היסוד מחויבות לפתרון סכסוכים בדרכי שלום, גינוי של אלימות וטרור, והצהרה חד צדדית של הואטיקאן על נייטרליות מצדו בכל הקשור לסכסוכים בעלי אופי מדיני. לכך יש חשיבות מרובה בשים לב לענין הרב שהואטיקאן מגלה בעיקר בנושא ירושלים. לנושא ירושלים אין בהסכם כל התייחסות ישירה, אך מעצם הסכמתו של הואטיקאן להכיר במעמדה של ישראל בהקשר למקומות הקדושים לנצרות הנמצאים בעיקרם בירושלים, יש במשתמע גם אישור מצידם למעמדנו בעיר.

2. היחסים בין הכנסיה הקתולית לבין מדינת ישראל - הכס הקדוש הוא הממשלה המרכזית (והריבונית) של הכנסיה הקתולית העולמית על קרוב למליארד מאמיניה, ובכלל זאת גם של העדות הנוצריות הקתוליות בישראל. הסכם היסוד כולל בתוכו רשימה של עניינים לגביהם הסכמנו על עקרונות יסוד הקשורים לכיבוד זכויותיה של הכנסיה בארץ, וזאת בהתאם למצב החוקי הקיים ותוך הרמוניה עם חוקי המדינה. העקרון של שלטון החוק נשמר במלואו בהסכם, וניתן תוקף להכרזות השונות של ממשלות ישראל בעבר בנושאים אלה שתמיד התחייבו לעקרון חופש הגישה למקומות הקדושים לבני כל הדתות.

העקרונות השונים הכלולים בראש פרק זה כוללים: חופש דת, חופש פולחן, חופש גישה למקומות הקדושים, שמירת הסטטוס קוו במקומות אלה, מוסדות חינוך, חופש ביטוי, מוסדות צדקה ורווחה, זכויות רכוש של הכנסיה ונושאים כלכליים ופיסקאליים. בשני נושאים: האישיות המשפטית של הכנסיה, ונושאים כלכליים ופיסקאליים הסכמנו לקיים מו"מ נוסף במסגרת וועדות משנה במטרה להגיע להסכם כולל. נושאים אלה טעונים הסדר גם לצרכיהם וגם לצרכינו. הנושאים עד עתה לא הוסדרו במלואם עפ"י החוק הישראלי, וההסדרים הקיימים יוצרים בעיות וקשיים גם לעצמנו. התחיבות, לפיכך, לקיים עימם מו"מ בנושאים אלה תואמת גם אינטרס שלנו.

3. היחסים בין העם היהודי לבין הכנסיה הקתולית - מהבחינה ההסטורית הרחבה זהו ההיבט החשוב ביותר של ההסכם. ההתנגדות עד כה של הכנסיה לכונן עמנו יחסים רשמיים התפרשה בחוגים רחבים בעולם כהסתירגות של הואטיקאן מקיומה של המדינה כמדינה יהודית על רקע תיאולוגי וכסרוב להכיר בלגטימיות של קיום יהודי ריבוני בארץ הקודש. לא התימרנו בהסכם זה להשכיח את ההיסטוריה הכאובה של רדיפות היהודים, עלילות הדם והאנטישמיות שהכנסיה היתה ספוגה בהם בעבר, אך הסכם זה מהווה מבחינת הכנסיה מתן גושפנקא נוספת לתהליך אותו היא עוברת של התנערות מעברה הכואב ביחסה ליהודים, ועשוי לשמש כאבן יסוד בתהליך של התקרבות וידידות בינינו לביניהם הן בארץ, והן בין קהילות יהודיות וקתוליות בעולם הרחב. בהקדמה להסכם אנו מצביעים על "טבעו היחיד במינו של היחס בין הכנסיה הקתולית לבין העם היהודי, ולהתליך ההיסטורי של הפיוס וצמיחת ההבנה ההדדית והידידות בין קתולים ליהודים", כשבסעיף 2 להסכם אנו מתחייבים לשתף פעולה במאבק כנגד האנטישמיות והגזענות, והואטיקאן מגנה חד משמעית את האנטישמיות תוך איזכור השואה.

גם הואטיקאן בהצהרותיו הפומביות שליוו את חתימת ההסכם הכיר בחשיבותו של מימד זה הנותן להסכם את משמעותו ההסטורית מרחיקת הלכת מעבר לכינון יחסים דיפלומטיים סתם בין שתי מדינות.

ג. נקודה נוספת הראויה לציון נוגעת לעדות הנוצריות האחרות. דאגנו לשמור על זכויותיהם של כל העדות האלה ביחס להסדרים במקומות הקדושים, והממשלה - המתחויבת לעקרון השוויון בפני החוק - תדאג שלא להפלותן לרעה, וליישם ביחס אליהן על בסיס עקרון השוויון ואי ההפליה, את כל ההסדרים המפורטים אליהם נגיע במו"מ שנמשיך לנהל עם הואטיקאן בנושאים המעשיים.

לסכום : עיקרו של ההסכם הוא הכרה במדינת ישראל כמדינת העם היהודי מצד הכנסיה הקתולית, הכרה שיש לה בצד חשיבותה הדיפלומטית, גם משמעות אידאולוגית דתית והסטורית. עם הכרה זו הונח היסוד עליו ימשיך תהליך שיפור היחסים בין הכנסיה על כל מאמיניה לבין העם היהודי, ינורמלו היחסים הדיפלומטיים בינינו לבין הואטיקאן, ויוסדרו הנושאים הסבוכים והקשים הקשורים למעמדה של הכנסיה בארץ עפ"י עקרונ שלטון החוק ותוך תאום והרמוניה עם חוקי המדינה.

עד כאן .

ב ב ר כ ה ,

איתן מרגלית

העתק : לשכת השר
לשכת סגן שה"ח
לשכת המנכ"ל